

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

**ЧАСОПИС ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ
науково-виробничий журнал**

№ 2 (10), 2013

Луганськ 2013

**ЧАСОПИС ЕКОНОМІЧНИХ
РЕФОРМ**

№ 2 (10) 2013

НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЖУРНАЛ

ЗАСНОВАНО У 2010 РОЦІ

Засновник Східноукраїнський
національний університет імені
Володимира Даля

Журнал зареєстровано в Міністерстві
юстиції України

Свідомство про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 19842-642 ПР
від 19.03.2013 р.

ISSN 2221-8440

**TIME DESCRIPTION OF ECONOMIC
REFORMS**

№ 2 (10) 2013

THE SCIENTIFIC AND PRODUCTION
JOURNAL

WAS FOUNDED IN 2010

Founder Volodymyr Dahl East Ukrainian
National University

Registered by
the Ministry of Justice of Ukraine

Registration Certificate
KB № 19842-642 ПР
dated 19.03.2013

ISSN 2221-8440

**Журнал внесено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть
публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів
доктора та кандидата наук (економічні науки).**

**Постанова президії ВАК України від 31 травня 2011 р. № 1-05/5
Бюлетень ВАК № 7, 2011 р.**

**Журнал індексується міжнародною наукометричною базою –
Російським індексом наукового цитування (РІНЦ)
Ліцензійна угода № 210-04/2013 від 25 квітня 2013 р.**

Головний редактор: Калінеску Т. В., докт. екон. наук, проф. (Україна).
Відповідальний секретар: Ліхоносова Г. С., канд. екон. наук (Україна).

Редакційна колегія: Бобильова А.З., докт. екон. наук, проф. (Російська Федерація);
Даніч В.М., докт. екон. наук, проф. (Україна); Житна І.П., докт. екон. наук, проф.
(Україна); Житний П.С., докт. екон. наук, проф. (Україна); Заблюдська І.В., докт. екон.
наук, проф. (Україна); Закжевський Ю., канд. екон. наук (Польща); Йонова І., канд. екон.
наук, доц. (Болгарія); Костирко Л.А., докт. екон. наук, проф. (заступник головного
редактора) (Україна); Левашова Л., канд. екон. наук (Польща); Рамазанов С.К., докт. екон.
наук, докт. техн. наук, проф. (голова редакційної колегії) (Україна); Третяк В.В., докт.
econ. наук, проф. (Україна); Чиж В.І. докт. екон. наук, проф. (Україна).

Відповідальний за випуск: Рамазанов С. К., докт. екон. наук, докт. техн. наук, проф. (Україна).

Рекомендовано до друку Вченою радою Східноукраїнського національного
університету імені Володимира Даля (протокол № 9 від 31 травня 2013 р.).

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв,
назв підприємств, організацій, установ та іншої інформації несуть автори статей.

Висловлювані у статтях думки можуть не співпадати з точкою зору редакційної колегії
та не покладають на неї ніяких зобов'язань.

Передруки і переклади дозволяються лише за згодою авторів та редакційної колегії.

ISSN 2221-8440

© Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2013
© Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, 2013

МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ: СУТНІСТЬ І ФУНКЦІЇ

У статті митна політика розглядається у широкому та вузькому значенні. Досліджено паціональні митні інтереси України. Запропоновано складові митної політики як системи: нормативно-правове забезпечення; інституціональне забезпечення; інформаційно-аналітичне забезпечення; матеріальне та фінансове забезпечення; забезпечення висококваліфікованим кадрами; методи та інструменти митного регулювання. Розглянуто основні функції митної політики – захисну, фіскальну та регулятивну функції.

Ключові слова: митна політика, митні інтереси, митна безпека, конфлікт, функції, складові.

Постановка проблеми. Невід'ємною складовою фінансової політики держави є митна політика, яка набуває все більшого значення у зв'язку з інтеграційними процесами у всьому світі. Саме митна політика відображає правила взаємодії між державами, у прямій залежності від митної політики знаходиться ефективність зовнішньоекономічної діяльності країни. Неабияку роль формування митної політики України відіграє у забезпеченні економічної безпеки країни, особливо після набуття членства у СОТ, оскільки відкриття національних ринків так чи інакше пов'язане зі збільшенням конкуренції для українських товаровиробників і вірогідністю поставок неякісних товарів на українські ринки. При цьому митна політика може використовуватись і як стимулятор, і як дестимулятор економічного розвитку держави. Тож дослідження особливостей і функцій митної політики України в умовах інтеграційних процесів набувають ще більшої актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняних наукових роботах питання митної політики висвітлено у працях таких вчених, як І. Бережнюк, А. Стельмашук, Т. Калінеску, А. Єршов, П. Пашко, Н. Осадча, А. Луцик, О. Борисенко, В. Ченцов та інших вчених.

Як зазначає І. Бережнюк [1, с. 11], митна політика – це система поглядів, ідей та переконань, яка формує основні правові та економіко-організаційні принципи митної справи.

А. Стельмашук [2, с. 280] трактує митну політику як систему принципів і напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі.

Вона реалізує як економічні, так і політичні цілі, які визначаються державним устроєм, існуючою законодавчою базою та соціально-економічним напрямом розвитку суспільства, які визначаються як одне ціле.

На думку Т. Калінеску та К. Баляба [3] митна політика – це система принципів та напрямів діяльності задля реалізації економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі держави.

А. Єршов [4, с. 33-34] підкреслює, що усі відомі інтерпретації митної політики, залежно від підходу до цього поняття, можна об'єднати в чотири групи: владно-правовий, організаційно-інституціональний, економічний та психоетичний.

Владно-правовий підхід тлумачення митної політики орієнтується на висвітлення її основних положень через дії, спрямовані на здобуття, утримання та використання державної влади в сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності. У межах цього підходу митна політика трактується як система або комплекс заходів, правил регулювання зовнішньоекономічної діяльності, перш за все адміністративно-владного характеру або ж як упорядкованість та регулятивність у цій сфері – за допомогою нормативно-правової бази.

Відповідно до організаційно-інституціонального підходу митна політика формується через державні організації та інститути, в яких вона розробляється, визначається й реалізується. До таких державних інституцій у першу чергу належить Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади.

Економічний підхід до митної політики пов'язаний в основному з запровадженням у життя внутрішньої та зовнішньої еко-

номічної політики держави, заснованої на протекціонізмі, вільній торгівлі чи гармонійному поєднанні двох попередніх напрямів.

Психоетичний підхід до митної політики пов'язаний насамперед із тим, що політика – це своєрідна характеристика відносин, які складаються в процесі її розробки, прийняття та реалізації. Митна політика з психоетичних позицій – це сфера продуманих конфліктно-консенсусних кроків, маневрів, лавірувань, вимушених компромісів, погоджень, натисків та бар'єрів. Усі чотири складові митної політики взаємопов'язані та взаємозалежні, тому всі вони важливі й повинні мати рівноцінне значення [4, с. 34].

У Митному Кодексі України державна політика у сфері державної митної справи визначається як система цілей, принципів, функцій, напрямів, засобів і механізмів діяльності держави, спрямованих на забезпечення національних митних інтересів та безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі та захист внутрішнього ринку, розвиток національної економіки та її інтеграцію до світової економіки, наповнення державного бюджету [5, ст. 5].

Проте, на думку П. Пашка та Н. Осачої [6, с. 10] у діючому Митному кодексі України [5] існують певні правові колізії з Конституцією України та іншими законодавчими актами, що потребує уточнення його положень в частині використання термінів «митна політика» та «митна справа».

Визначення функцій митної політики є важливою складовою формування механізму забезпечення митної безпеки держави, що в умовах глобалізації та введення єдиних механізмів, які забезпечують реалізацію митної справи в різних країнах світу, будуть сприяти спрощенню та прозорості митних процедур, їх прискоренню, зменшенню кількості митних документів, їх уніфікації та використанню єдиних документів у різних країнах, обміну інформацією між митними адміністраціями країн, посиленню міжнародної боротьби з митним шахрайством і переходу на принципову, системну основу формування та реалізації митної політики держави [7, с. 11].

Дослідивши наукові праці в галузі митної політики, можна дійти висновку про відсутність єдиного підходу щодо визначення категорії «митна політика» та її функцій.

Метою статті є формулювання власного бачення категорії «митна політика», її функцій та особливостей здійснення в умовах інтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проаналізувавши наведені вище визначення митної політики, можна говорити про багатоаспектність і неоднозначність даного поняття. Митна політика як економічна категорія може розглядатися у широкому і вузькому значеннях.

У широкому значенні митна політика представляє собою сукупність принципів засад, які є основою митної безпеки держави та складовою державної політики. У більш вузькому значенні митну політику можна представити як систему взаємопов'язаних елементів, яка покликана забезпечити національні митні інтереси в умовах інтеграційних процесів.

Інтерес у філософському розумінні трактується як [8, с. 213]:

1) реальна причина соціальних дій, подій, здійснень, яка стоїть безпосередньо за спонуканнями (мотивами, помислами, ідеями і т.п.) індивідів, які беруть участь у цих діях, соціальних груп, класів;

2) участь людини в якій-небудь події або факті, викликана як властивістю факту, так і схильностями самої людини.

Тобто інтереси є реальною причиною діяльності суб'єктів і спрямовані на задоволення певних потреб. Саме інтереси є стимулом до розвитку будь-якого суб'єкта. Проте, у Митному кодексі України [5, ст. 6] такі поняття, як «митні інтереси», «митна безпека», на жаль, не мають жодної конкретики та містять лише посилання один на одного.

На думку П. В. Пашка [9, с. 11] митні інтереси – це певний спектр (сукупність) національних інтересів держави, що пов'язані із їх забезпеченням і реалізацією виконання митної справи й задоволення яких сприяє забезпеченню ефективного функціонування, стійкого розвитку економічної системи, зменшенню загроз національній безпеці України, стабільності в суспільстві в сферах, що пов'язані з митною сферою та визначається поточним станом зовнішньоекономічних відносин, повнотою задоволення матеріальних потреб громадян, ступенями реалізації визначених стратегічних орієнтирів соціально-економічного розвитку й захисту культурного та інформаційного середовища держави,

станом зовнішньоекономічної та митної безпеки.

Тож на нашу думку національні митні інтереси України полягають перш за все, у забезпеченні митної безпеки держави; стимулюванні інтеграції вітчизняної економіки до системи світових господарських зв'язків; реалізації фіскальної функції митної політики; захисті інтересів внутрішнього ринку, інтелектуальної власності; підвищенні інвестиційної привабливості української економіки тощо.

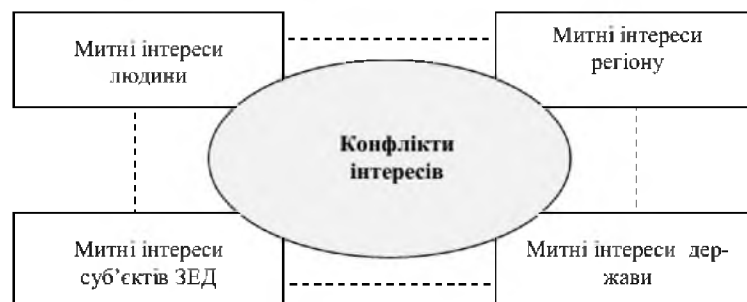

Рис. 1. Конфлікти в митному середовищі

Митна політика як система містить наступні складові (рис. 2): нормативно-правове забезпечення; інституціональне забезпечення; інформаційно-аналітичне забезпечення; матеріальне та фінансове забезпечення; забезпечення висококваліфікованими кадрами; методи та інструменти митного регулювання.

Нормативно-правове забезпечення є основою створення необхідних умов для здійснення митної політики. Під інституціональним забезпеченням мається на увазі формування ефективної організаційної структури митних органів.

Інформаційно-аналітичне забезпечення можна визначити як комплекс заходів, засобів і методів, який забезпечує митні органи необхідною інформацією шляхом збору, реєстрації, передачі, зберігання, опрацювання і надання інформації для прийняття необхідних управлінських рішень.

Матеріальне та фінансове забезпечення є необхідним для належного функціонування усіх складових митної політики. Забезпечення висококваліфікованими кадрами, тобто керівниками і персоналом, які можуть взяти на себе відповідальність за розвиток і реалізацію нових ідей.

Митні інтереси в більшості своїй викликають конфлікт інтересів (рис. 1), оскільки головним завданням суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності є максимізація прибутку (не завжди законним шляхом), а завданням митних органів – реалізація фіскальної функції шляхом збільшення платежів, підвищення ефективності регулювання ЗЕД. Тому призначенням митної політики є також запобігання та розв'язання конфліктів.

Методи та інструменти митного регулювання необхідні для реалізації функцій митної політики – тарифного та нетарифного регулювання.

Як зазначалося вище, головним завданням митної політики є забезпечення митної безпеки держави. Проте, окрім захисної функції, науковці ще виділяють фіскальну та регулятивну функції як основні. Фіскальна функція є однією з провідних, та полягає в поповненні доходної частини бюджету за рахунок сплати мита та інших митних платежів, які стягуються за митне оформлення предметів, осіб та транспортних засобів [10, с. 25].

Регулятивна функція полягає в здійсненні заходів державного впливу на суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за допомогою митно-тарифних і нетарифних методів з метою стимулювання або стримування зовнішньоекономічної діяльності. Основою реалізації регулятивної функції є ефективна організація митної справи, використання прогресивних технологій митного оформлення, достовірність обліку товарів, що ввозяться, та їх митного контролю.

Рис. 2. Складові митної політики як системи

Метою захисної функції є попередження та припинення порушень митних правил і контрабанди під час увезення товарів через митний кордон України. Тож неналежне виконання цієї функції погіршує імідж країни у світовому співтоваристві, підриває національну економіку та сприяє підвищенню рівня корупції.

Згідно з Концепцією реформування митної служби «Обличчям до людей» [11] функціями митної політики є: економіко-регуляторна; фінансова; інформаційно-статистична; міжнародно-комунікаційна; контрольно-організаційна та захисна. Ці функції більш детально відображають вище перелічені, є тісно взаємопов'язаними одна з одною, тому чітко розмежувати їх практично неможливо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Митна політика є важливою складовою державного регулювання економіки, призначена забезпечувати національні митні інтереси країни. Питання, висвітлені в статті, є надзвичайно актуальними і потребують подальших наукових досліджень, зокрема щодо ролі митної політики у забезпеченні соціально-економічної безпеки держави, оскільки митна політика є основою митної безпеки держави.

Література

1. Березнюк. І. Теоретичні основи та сутність митної справи / І. Березнюк // Вісник Академії митної служби України. – 2002. – № 3. – С. 3-17.

2. Стельмашук А.М. Підвищення ролі митної політики в системі захисту внутрішнього ринку / А. М. Стельмашук // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – №6. – 2011. – С.279–286.

3. Калінеску Т.В. Митна політика України та забезпечення економічної безпеки держави [Електронний ресурс] / Т.В. Калінеску, К.В. Баляба // Наукові вісті Дніпровського університету. – 2010. – №1. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/20.htm>.

4. Ершов А.Д. Международные таможенные отношения: уч. пособие / А. Д. Ершов. – СПб.: ИВЭСЭП, С.-Петербургский филиал РТА им. В. Б. Бобкова, «Знание», 2000. – 207 с.

5. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

6. Пашко П.В. Про термін «митна справа» / П. В. Пашко, Н. В. Осадча // Митна справа. – 2012. – №3 (81). – С. 5–10.

7. Пашко П. Реалізація функцій митної політики України в умовах глобалізації / П. Пашко // Вісник КНТЕУ. – 2009. – №4. – С. 5–11.

8. Философский энциклопедический словарь / [сост. А. А. Грицанов]. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.

9. Пашко П.В. Умови та чинники забезпечення митної безпеки / П. В. Пашко // Митна справа. – 2010. – №1 (67). – С. 5–16.

10. Філатов В.В. Напрямки сучасної митної політики України / В.В. Філатов // Митна справа. – 2009. – №4 (64). – С. 24–30.

11. Концепція реформування діяльності митної служби України «Обличчям до людей»:

Затверджено рішенням колегії Державної митної служби України 29 жовтня 2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/d>.

References

1. Berezhnjuk. I. Teoretychni osnovy ta sutnist' mytnoi' spravy / I. Berezhnjuk // Visnyk Akademii' mytnoi' sluzhby Ukrainy. — 2002. — № 3. — S. 3-17.
2. Stelmashuk A.M. Pidvyshennja roli mytnoi' polityky v systemi zahystu vnutrishn'ogo rynku / A. M. Stelmashuk // Vscukrai'ns'kyj nauko-vo-vyrobnychyj zhurnal «Innovacijna ekonomika». — №6. — 2011. — С.279-286.
3. Kalinesku T.V. Mytna polityka Ukrainy ta zabezpechennja ekonomichnoi' bezpeky derzhavy [Elektronnyj resurs] / T.V. Kalinesku, K.V. Baljaba // Naukovi visti Dalivs'kogo universytetu. — 2010. — №1. — Rezhy m dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Nvdu/2010_1/10ktvebd.htm.
4. Ershov A.D. Mezhdunarodnye tamozhennye otnoshenija: uch. posobie / A. D. Ershov. — Spb.: YVЭСЭР, S.-Peterburgskij fylyal RTA ym. V. B. Bobkova, «Znanye», 2000. — 207 s.

5. Mytnyj kodeks Ukrainy vid 13 bereznja 2012 roku № 4495-VI [Elektronnyj resurs]. — Rezhy m dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495%D0%B0-17>.
6. Pashko P.V. Pro termin «mytna sprava» / P. V. Pashko, N. V. Osadcha // Mytna sprava. — 2012. — №3 (81). — S. 5-10.
7. Pashko P. Realizacija funkcij mytnoi' polityky Ukrainy v umovah globalizacii' / P. Pashko // Visnyk KNTU. — 2009. — №4. — S. 5-11.
8. Fylosofskij encyklopedycheskij slovar' / [sost. A. A. Grycanov]. — M.: Sovetskaja encyklopedija, 1983. — 840 s.
9. Pashko P.V. Umovy ta chynnyky zabezpechennja mytnoi' bezpeky / P. V. Pashko // Mytna sprava. — 2010. — №1 (67). — S. 5-16.
10. Filatov V.V. Naprjamky suchasnoi' mytnoi' polityky Ukrainy / V.V. Filatov // Mytna sprava. — 2009. — №4 (64). — S. 24-30.
11. Koncepcija reformuvannja dijal'nosti mytnoi' sluzhby Ukrainy «Oblychchjam do ljudej»: Zatverdzhena rishennjam kolegii' Derzhavnoi' mytnoi' sluzhby Ukrainy 29 zhovtnja 2010 r. [Elektronnyj resurs]. — Rezhy m dostupu: <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publi sh>.

Недобега Е. А.

Таможенная политика Украины в условиях интеграции: сущность и функции

В статье таможенная политика рассматривается в широком и узком понимании. Исследованы национальные интересы Украины. Предложены составляющие таможенной политики как системы: нормативно-правовое обеспечение; институциональное обеспечение; информационно-аналитическое обеспечение; материальное и финансовое обеспечение; обеспечение высококвалифицированными кадрами; методы и инструменты таможенного регулирования. Рассмотрены основные функции таможенной политики — защитная, фискальная и регулятивная функции.

Ключевые слова: таможенная политика, таможенные интересы, таможенная безопасность, конфликт, функции, составляющие.

Nedobiega O.

Customs policy of Ukraine in the conditions of integration: essence and functions

Customs policy is considered in the broad and narrow understanding in the article. National customs interests of Ukraine are investigated. The components of customs policy as system are proposed: normative-ly-legal support; institutional support; informative and analytical support; material and financial support; providing highly skilled shots; methods and instruments of customs regulations. The basic functions of the customs policy are considered — safety, fiscal and regulatory functions.

Keywords: customs policy, custom interests, custom security, conflict, functions, constituents.

Рецензент: Гончаров В. М. — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємства та трудових ресурсів Луганського національного аграрного університету, м. Луганськ, Україна.

Reviewer: Goncharov V. — Professor, Ph.D. of Economics, Head of Department of Business economics and labour recourses of Luhansk national agrarian university, Luhansk, Ukraine.

e-mail: vgonch@lnau.lg.ua

Стаття подана 21.04.2013 р.